

LEX VI.—Si matrimonium sine dote scienter contrahitur, si mulier unde honestè vivat post mortem viri non habeat, succedit ipsi viro etiam liberos habenti in quarta, quæ non ultra centum libras auri ascendat; sed si habet unde vivat, non succedit. Hoc dicit.

(1) *Paganse.* Sumpta est de cap. *quia vero legem*, el 2. in authent. *ut liceat matri et aviæ*, collat. 8. et à cap. *quoniam vero*, in authent. *de exhibend. et introd. reis*, column. 5. et in authent. *præterea*, C. *unde vir. et uxor*: et licet ista lex loquatur in uxore inope, idem erit in viro, ut in dict. authent. et vide per Gloss. et Bald. in l. *licet*, ubi et Bald. in 2. lectur. C. *de jure dotium*.

(2) *Con ellas.* Procedet etiam inter sponso de presenti, etsi uxor non sit ducta ad domum, vide Bald. in l. fin. col. fin. vers. 6. quæst. C. *unde legitim.*

(3) *Sin dote.* Item si dos esset parva, secundum Bald. in dict. authent. *præterea*, circa fin. cujus dictum communiter tenetur; sed tunc talis dos computabitur in quartam, secundum eum, et Paul. de Cast. ibi. Quid autem, si dos fuit congrua tempore contracti matrimonii; sed postea ex mutatione temporum, qualitatis personarum, et facultatum, facta est incongrua? Vide per Socin. consil. 30. in 4. vol. col. penult.

(4) *Desamparadas.* An idem erit in viro inope, uxore præmorientem? Textus in dict. cap. *quoniam vero*, in authent. *de exhibend. reis*, probat apertè, quod sic, et tenet Gloss. in dict. cap. *quia vero legem*, ubi respondet ad textum ibi qui videbatur obstarè, et ita tenetur communiter per Doctor. in dict. authent. *præterea*. Si tamen ex uxore præcedenti maritus habeat filios, qui succedunt matri, et pater habeat usufructum, tunc maritus non habebit istam quartam; quod procedit si matrimonium fuerit cum dote, vel sine dote, cum talis quarta detur in subsidium propter inopiam, ut fatetur Decius in dict. authent. *præterea*, in princ. col. 2. si autem non extarent liberi, et mulier dotata fuisset, et dos esset restituenda per maritum, posset tunc maritus habere quartam, licet matrimonium esset cum dote, ut tenet glossa singularis in l. *licet*; in gloss. 1. C. *de jur. dot.* et illam glossam sequuntur communiter Doctores, ut tradunt Alexand. et Decius in dict. authent. *præterea*.

(5) *Non deasse.* Ex hoc verbo videtur, quod dispositio hujus legis, et illarum, de quo sumpta est, procedat etiam condito testamento; et idem dicunt Doctores per textum ibi in dict. authent. *præterea*, et sic etiam contra voluntatem testatoris debetur ista quarta, prout vult Baldus in dict. authent. *præterea*, parum post principium, et Alexander ibidem, column. 2. qui alios allegat, ex quo Alexander impugnat dictum Saliceti ibi in vers. *Sed dubitari potest septimo*, ubi tenet, quod si testator jussit uxorem esse contentam cum eo, quod sibi relinquit, et ultra petere prohibuit, quod tunc ultra petere non possit; quia hæc quarta debetur uxori contingenter, non necessario, et ideo solum præter voluntatem testatoris, non contra voluntatem debet posse venire. Tu considera, quia fortè ex dispositione hujus legis Partitarum hæc possunt reduci ad concordiam, videlicet, quod si testator reliquit uxori tantumdem, ex quo posset bene et honestè vivere, licet sit minus quarta, quod tunc uxor non possit ultra petere: neque exigere, quod ponantur verba à testatore, per qua prohibeat eam plus petere, prout exigit Salicetus, sed tantum quod relictum sic sufficiens ad alimenta, ne uxor infelix mendicare cogatur; si verò legatum à marito relictum non esset ita sufficiens, tunc etiam si prohibeat eam plus petere, tamen petere poterit quartam istam, et imputabitur tunc tale legatum in quartam ut disponit textus in dict. authent. *præterea*, quæ ita debet intelligi, cum loquitur de tali imputatione: et isto medio responderetur ad fundamenta Alexandri, et opinionis reducuntur ad concordiam.

(6) *De lo suyo.* Licet ergo uxor pauper esset industriosa, et manibus suis posset victum lucrari, adhuc habebit istam quartam, cum hæc lex se referat ad ea, quæ habeat in facultatibus propriis; et in terminis ita decidit Decius in dict. authent. *præterea*, column. fin. vers. 3. *ex supradictis*, et movetur, quia efficacius debetur uxori inopi quarta ista, quæ jure actionis peti potest, quam alimenta quæ solum iudicis officio filii debentur, ubi ad talem industriam habetur consideratio, ut in l. *si quis à liberis*, §. *sed etsi filius*, D. *de liber. agnosc.* et quia ista quarta datur in honorem præteriti matrimonii, ut conserventur conjuges in solito statu, ut habetur in dict. cap. *quoniam vero*, authent. *de exhibend. reis*, unde non videtur, quod cogatur tunc mortuo marito plus solito victum propriis manibus quæerere; et maximè hoc procederet, si mulier esset nobilis, cui esse

dedecus laborare, ut in simili tradit Bart. in l. *alimenta*, C. *de negot. gest.* et de filio nobili tradit Bart. in l. 1. C. *de mendic. valid.* lib. 11. et satis hoc placet attentè ista lege Partitarum, et aliis legibus, de quibus sumpta est, licet Socin. consil. 30. *in causa dominæ Agnetis*, 4. volum. velit contrarium in column. fin. vel ex dictis Socini ibi hoc limitetur, nisi dos licet parva cum industria sufficeret ad alimenta, et sic quod ultra industriam esset dos, licet de per se non congrua, vide ibi per eum. Quid autem si uxor superstes haberet magnam domum vel prædium, ex quo tamen vivere non posset, nisi vendat proprietatem? Et dic, quod non cogitur vendere proprietatem, ut est textus singularis in l. fin. §. *ipsum autem*, C. *de bon. quæ liber.* et tenet Decius ubi supra, et adde, quæ dixi in l. 2. tit. 19. 4. *Partit.* Item cum hic dicit, *nin ella lo ouiesse de lo suyo*, intelligitur tempore mortis mariti, quia qualitas adjecta verbo intelligitur secundum tempus verbi, *in delictis*, §. *si extraneum*, D. *de nozal.* et l. *si Titius*, ubi Bart. D. *de testam. milit.* unde licet postea efficiatur dives, non excludetur ab ista quarta et ejus petitione, ut tenet idem Decius in dict. authent. *præterea*, in fin. referens se ita consuluisse et pater ejus consilio 24.

Sed quid si uxor habeat patrem divitem, à quo alimenta petere possit, an adhuc agere poterit ad istam quartam? Alexand. in dict. authent. *præterea*, post Raph. Cuman. in l. *in suis*, D. *de liber. et posthum.* tenet, quod non, per fundamenta quæ ibi videbis, cujus contrarium tenet ibi Decius col. penult. qui respondet ad fundamenta tradita per Alexand. opinio tamen Alexand. communiter tenetur, ut etiam fatetur idem Decius col. fin.: tu adde Socin. dict. consil. 30. incipit, *in causa dominæ Agnetis*, 4. volum. ubi idem tenet, quod Cuman. et alii. Tu adverte, quod duo sunt principalia fundamenta, quibus Cumanus, Alexand. et alii moventur: Primum, quia quæ habet patrem divitem, non potest dici pauper, neque vulgò pauper appellatur, eo quod pater, et filius reputantur eadem persona, et extimum patris reputatur extimum filii, Glos. in l. 2. C. *qui etat.* lib. 10. Secundum, quia filia potest cogere patrem, ut sibi alimen à subministret, et sic succurreret suæ inopiæ, quod est justius, quam quod succurratur ex bonis viri prædefuncti; et tamen ad primum potest dici, quod illud de extimo et reputatione ejusdem personæ procedat, quando filius est in potestate, prout dicit Gloss. in dict. l. 2. sed de jure regni per contractum matrimonii, juxta 1. Tauri. filia liberatur à patris potestate, et cum sit emancipata, cessat dictum motivum. Ad secundum verò potest dici, quod illud non debeat esse in consideratione ad tollendam petitionem hujus quartæ, nam hujus quartæ petitio locum habet etiam stantibus filiis illius matrimonii, ut hic, et in dict. authent. *præterea*, et tamen certum est, quod poterit uxor suæ inopiæ succurrere, cogendo filios ad alimenta, l. *si quis à liberis*, in princ. D. *de liber. agnosc.* et confirmatur quia uxor (quæ alenda est ab hæredibus viri infra annum, ut in l. unic. §. *ex actio*, C. *de rei uxor. actione*) non tamen excluditur ab ista petitione, ut voluit Jacob. Butri. Salic. et Angel. in dict. l. unic. §. *cum autem*, C. *de rei uxor. action.* per textum in l. *cum unus*, in fin. D. *de aliment. et cibari. legat.* Facit etiam pro ista opinione contra communem lex ista Partitarum cum dicit, *nin ella lo ouiesse de lo suyo*, et sic innuit non sufficere si alimenta possit alias à patre consequi. Cogita, quia passus est consideratione dignus, et ut dicit Decius in dict. authent. *præterea*, col. fin. hoc totum residere videtur in arbitrio iudicis, qui habet judicare et declarare, an pauper dicatur.

(7) *Heredar.* Facit quia si filii repudiarent, uxor succedet in totum per jus accrescendi, vide de hoc per Bald. in l. unic. col. 7. vers. *quod secundam quæstion. C. quando non petent. partes*; filii tamen communibus illius matrimonii proprietatem reservare tenentur, ut in dict. authent. *præterea*, et quod succedat ut hæres, probatur hic, et in dict. cap. *quoniam verò*, in authent. *de exhibend. reis*, quod videtur clarum, quando succedit ex testamento vel ab intestato; sed quando succedit contra testamentum, Bald. et Salicet. Cuman. et Paul. de Cast. in dict. authent. *præterea*, dicunt, quod tunc uxor habebit quartam conditione ex illa lege; quibus satis obstat hæc littera cum dicit, *puede heredar*; textus etiam in dict. cap. *quia verò legem*, in authent. *ut liceat matri. et aviæ*, dicit, uxorem accipere, et sic innuit, quod non habeat petere, sed accipere, prout etiam ponderat Philipp. Corneus, consil. 178. 2. volum. col. 4. vers. *præterea est advertendum*.

(8) *Quarta parte.* Si tres filii sint vel pauciores; quod si plures

sint, succedit in virilem, ut in dict. authent. *præterea*. Quid autem si maritus in vita fecit aliquam donationem, vel donationes, ex quibus venit præjudicium in ista quarta; an uxor possit eas revocare respectu talis quartæ? Vide per Philipp. Corn. consil. 172. 2. vol. et reperiens etiam inter consilia Socin. consil. 108. 1. vol. *cum subscriptione alterius consententis*, et ibi concludit, quod non admittetur ad talem revocatoriam: vide ibi per eum.

(9) *Fijos.* Sive illius matrimonii, sive alterius, ut in dict. authent. *præterea*: idem à fortiori si habeat ascendentes, secundum Bart. et Doctor. communiter in dict. authent. *præterea*, et cum dispositio hujus legis Partitarum non reperitur correctæ per aliquam legem Ord. namentorum, seu alias, procedet ejus dispositio etiam hodie, licet legitima filiorum sit aucta ad omnia bona, excepta quinta parte, in qua pater habet liberam dispositionem; quod patet, quia et ista lex loquitur, cum succederetur ab intestato, ubi omnia bona veniebant ad filios, et nihilominus uxori datur ista quarta; et quia illud argumentum legitimum fuit eo respectu, ne gravarentur in ea filii per parentes, et non quando gravarentur ex dispositione legali, ut in isto casu: et leges posteriores argumentantes legitimum recipiunt intellectum et limitationem per priores leges, l. *sed et posteriores*, D. *de legib. et l. non est novum*: Gloss. in l. *sciendum*, in princ. D. *qui satisd. cogant.* et Gloss. in authent. *offeratur*, C. *de lit. contestat.* et quod nova lege non exprimitur, id veterum legum regulis relicto intelligitur, l. *præcipimus*, in fin. C. *de appellat.* et bene confert, quod in isto proposito tradit And. de Isern. in tit. *quæ sunt regalia*, in parte *bona vacantia*, et Socin. consil. 121. incipit, *Præmittenda est disputatio*. col. 2. num. 8. et certè, cum succederetur ab intestato, quæstio videtur habere minorem dubitationem. Si verò esset successio istius quartæ contra testamentum, in quo pater legavit quintam bonorum pro anima, vel extraneis, et in reliquis bonis instituit filios; tunc videtur magis dubium, an scilicet admittatur dispositio in quinta bonorum, et insuper de legitima filiorum uxor habeat quartam, nam secundum tempora juris communis et legum Partitarum, legitima, quantumque essent filii, non transcendebant semissem hæreditatis, ut in authent. *novissima*, C. *de inoffic. testam.* et l. 17. tit. 1. ead. *Partit.* et sic ex successione uxoris in ista quarta non fiebat eis præjudicium in legitima, et ideo cautè in dict. authent. *præterea*, ponitur, quod si tres filii sint vel pauciores, succedat uxor superstes in quartam, si verò plures, in virilem; quod ideo videtur dispositum, ne fiat præjudicium filiis in legitima, et ipsa non habeat ampliorem portionem, quam unus ex filiis. Sed hodie legitimo augmentata fieret eis magnum præjudicium, si ultra quintam uxor ferat quartam de residuo bonorum, quæ erant legitima filiorum; et pro ista parte facit cap. 1. §. fin. *de investit. de re alien. fact.* ubi habetur, quod conjux inops non succedet in feudo, etiam respectu istius quartæ, quæ sibi debetur in bonis viri; ubi Baldus dicit, quod ratio dubitandi in illo §. erat, quia tale lucrum quartæ erat alienatio legalis, et ideo vi debeatur habere locum in feudis: sed contrarium est verum, secundum eum, per illum textum, quia alienatio legis non intelligitur fieri cum præjudicio tertii, neque in rebus sui natura prohibitis alienari: facit etiam Gloss. in l. *si ita quis*, §. *ea lege*, D. *de verbor. obligat.* quod prohibitus alienare non potest dare occasionem, ut à lege alienetur. Sed adhuc non recederem à primo dicto, nam quod sic disponitur in dict. authent. *præterea*, non est ratione legitime, sed ut dixi, ne ipsa uxor habeat ampliorem portionem: quod patet, quia in numero liberorum non dixit, *si quatuor sint, vel pauciores*, prout disponitur in dict. authent. *novissima*, sed dixit, *si tres sint, etc.* et sic legitima non fuit in consideratione.

Præterea res non videtur magis præjudicii; saltem quando supersint filii ejusdem matrimonii, quibus proprietatem reservare tenetur, et durum esset contrarium asserere, cum nulla lege istius legis dispositio reperitur correctæ. Tu cogita, quia passus est novus, et quando filii essent alterius matrimonii, magis dubius, et magis præjudicialis filiis: et tenendo istam partem, quod adhuc etiam hodie aucta legitima dispositio hujus legis procedat, non obstat, quod fuit adductum, quod qui non potest alienare, debet curare, quod neque id fiat ex dispositione legali, glossa singularis in dict. §. *ea lege*, nam illud procedit, quando alienatio especialiter fuit prohibita in illam personam, vel personas, in quam ex dispositione legis fit, nam tunc curare debet, ne etiam ab intestato ex legis dispositione in talem personam veniat; secus si prohibito est generalis; de non alienando simpliciter, ut declarant ibi Joan. de Imol. et Paul. de Cast.

T. IV.

latius, quem videas. Ad dictum §. fin. *de investit. de re alien. fact.* potest dici, quod ibi loquitur de rebus feudibus, quæ de sui natura sunt prohibita alienari, et quia ibi tractatur de præjudicio alterius, qui erat dominus directi domini; quod totum hic cessat, quia sumus in bonis allodialibus, et quorum integra proprietates est mariti.

Sed an perdet istam quartam uxor, si luxuriosè vivat post mortem viri, vide per Joan. Lupi. de Palac. Rubens, in repet. cap. *per vestras, de donat. inter vir. et uxorem*, in rubric. in column. 372. ad fin. in formis minoribus.

(10) *De oro.* Concordat cum dict. authent. *de exhibend. reis*. cap. *quoniam verò*, et cum dict. cap. *quia verò legem*, et de valore unius libræ auri vide in l. *quotiens*, ubi Joan. de Plat. C. *de susceptor. et archar.* lib. 10. et Jas. in l. 2. §. *ex his*, penult. column. D. *de verbor. oblig.*

LEY VIII.—Quando puede heredar el hijo, que non es legitimo, en los bienes de su padre, si muere sin testamento; o el padre, en los bienes de tal hijo.

Sin testamento muriendo ome, que non dexasse hijos legitimos, su hijo natural (1) que ouiesse auído de alguna muger de que non fuesse dubda que la el tenia por suya, e que fuesse el hijo engendrado en tiempo que el non ouiesse muger legitima, nin ella otrosi marido; tal hijo (2) como este puede heredar las dos partes (3) de las doze (a) de todos los bienes de su padre; e el, e su madre deuen partir estas dos partes y gualmente. E si por aventura, el padre non ouiesse pariente de los descendientes, nin de los ascendientes (4), estonce puede dar mientras viuiere, o dejar en su testamento, todo lo suyo a tal hijo como este. Pero si ouiesse hijo legitimo, non le podria dar, nin dexar en su testamento, a tal hijo natural, si non de las doze partes de la herencia, la vna (5) (b). Mas si caeciesse que el padre non ouiesse hijo legitimo, e ouiesse otro pariente de los ascendientes, assi como padre, o auuelo; estonce, dexando a estos ascendientes su parte legitima (6) que es la tercera parte (7) (c) de lo suyo, las otras dos partes puede dar en su vida, o dexar en su testamento al hijo natural sobredicho. E si por aventura, el padre non se acordasse (8) de tal hijo como este, non dexandole ninguna cosa de lo suyo, estonce los herederos (9) del son tenudos de le dar lo que le fuere menester (10) para su gouierno (d) e para su vestir, e calçar, segun aluedrio de omes buenos, de manera que lo puedan sofrir (11) sin gran su daño. Otrosi dezimos, que en aquella misma manera que el hijo natural puede, e deue heredar a su padre en los bienes del, e a prouecharse dellos, assi como sobredicho es; que en essa misma manera (12) puede heredar el padre en los bienes de tal hijo, e ayudarse dellos (13).

(a) Es decir, la sexta parte de la herencia que deberá partir con su madre, sin que pueda impedirlo la mujer legitima, viuda del difunto, conforme á la L. 9 siguiente. Acerca de las doce partes en que se divide la herencia, véase nuestra nota 2.ª á la L. 16, título 3 de esta Partida.

(b) Hoy puede dejarle en su testamento el quinto de sus bienes, conforme á las LL. 9 y 10 de Toro, que son las LL. 5 y 6, tit. 20, lib. 40 de la N. R.

(c) Hoy la porción legítima de los ascendientes son las dos terceras partes de la herencia, segun la L. 6 de Toro, que es la L. 1, tit. 20, lib. 40 de la N. R. Pero debe tenerse presente la disposición de la L. 10 de Toro, que es la L. 6 del mencionado título y libro de la N. R., que dice: «si el tal hijo fuere natu-

